

2019-04-05

Finansdepartementet
Justitiedepartementet

Möjlighet för banker att inhämta, behandla och dela information om kunder

Svenska Bankföreningen hemställer att regeringen

1. ändrar i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism samt i kreditupplysningslagen (1973:1173) i syfte att möjliggöra för verksamhetsutövare att inhämta, behandla och dela relevant information om kunder, och
2. inför ett utökat krav i lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism på kunskapsöverföring från relevanta myndigheter till verksamhetsutövarna.

Bakgrund

Det svenska regelverket mot penningtvätt och finansiering av terrorism införlivar EU:s penningtvättsdirektiv i svensk rätt. EU:s penningtvättsdirektiv bygger i sin tur på den mellanstatliga organisationen Financial Action Task Force (FATF) rekommendationer. Det grundläggande syftet med dessa regelverk är att skapa effektiva rättsliga system, modeller, metoder och en effektiv tillsyn för att motverka att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism. En grundläggande utgångspunkt är enligt penningtvättsdirektivet, användningen av en riskbaserad metod för att kartlägga och därmed minska risken för penningtvätt och finansiering av terrorism.

För EU:s vidkommande innebär detta att EU-kommissionen ska göra en bedömning av de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som påverkar den inre marknaden och berör gränsöverskridande verksamhet. EU-kommissionen ska minst vartannat år lämna en rapport till Europaparlamentet och rådet om resultatet av de regelbundna riskbedömningarna och de åtgärder som vidtagits. På nationell nivå ska de enskilda medlemsstaterna regelbundet kartlägga, förstå och minska de nationella riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism. Medlemsstaterna ska använda resultaten av EU-kommissionens rapport vid den nationella riskbedömningen. Verksamhetsutövarna – det vill säga till exempel banker – ska

med beaktande av de riskfaktorer som identifierats på EU-nivå och för landet i fråga vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i den egna verksamheten, inbegripet riskfaktorer hänförliga till kunden, produkter, tjänster, transaktioner, distributionskanaler samt till länder och geografiska områden. Bedömningen av risken på samtliga dessa nivåer utgör ett fundament för att verksamhetsutövarna effektivt ska kunna motverka penningtvätt och finansiering av terrorism. I och med att dessa uppgifter har ålagts verksamhetsutövarna har dessa fått en myndighetsliknande roll, dock utan att ha getts erforderliga verktyg och möjligheter att uppfylla denna roll.

Kunskapsöverföring

För att kunna bedöma risken måste verksamhetsutövaren först identifiera risken, det vill säga utröna vilka risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som de är eller skulle kunna bli exponerade för, dvs. hur de produkter och tjänster som tillhandahålls i verksamheten kan utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Därefter måste en bedömning göras av sannolikheten för och konsekvenserna av att verksamheten utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Det innebär att en bedömning görs av hur stor risken är för att verksamheten kan utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism, dvs. en bedömning av riskexponeringen. Verksamhetsutövarna är skyldiga att i riskbedömningen beakta information som tillhandahålls av tillsynsmyndigheter, brottsbekämpande myndigheter och andra myndigheter. Penningtvättsdirektivet uppställer således långtgående krav på de relevanta myndigheterna att bistå verksamhetsutövarna med lämpligt utformad och uppdaterad information, vilket kan bidra till att verksamhetsutövarna gör en relevant, uppdaterad och verklighetsanpassad riskbedömning (prop. 2016/17:173 s. 209).

Det åligger därmed ett ansvar på relevanta myndigheter att det sker en tillräcklig kunskapsöverföring till verksamhetsutövarna. Det kan konstateras att kommissionen publicerade sin överstatliga riskbedömning i juni 2017 och på nationell nivå publicerades den svenska riskbedömningen avseende penningtvätt i augusti 2013 och för finansiering av terrorism i mars 2014.

Fjärde penningtvättsdirektivet (art. 46) anger att medlemsstaterna ska se till att verksamhetsutövarna har tillgång till aktuell information om tillvägagångssätt för personer som ägnar sig åt penningtvätt och finansiering av terrorism samt uppgifter som gör det möjligt att upptäcka misstänkta transaktioner. Medlemsstaterna ska också tillse att det, i fall det är möjligt, lämnas lämplig feedback till verksamhetsutövarna avseende effektiviteten och uppföljningen av rapporter om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Någon reviderad eller uppdaterad bedömning av de nationella riskerna har inte skett sedan 2013 respektive 2014. Vidare saknas det en tillfredsställande rutin eller

process för relevant kunskapsöverföring till verksamhetsutövarna från såväl Finansinspektionen som Polisen och Säpo. Avsaknad av uppdaterade nationella riskbedömningar liksom bristen i adekvat återkoppling från myndigheterna försvårar för verksamhetsutövarna att göra en relevant bedömning och hantering av riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i verksamheten.

Av Finanspolisens årsrapport för 2017 framgår att antalet rapporter om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism har ökat med drygt 5 000 rapporter mellan 2013 och 2017. Banker och kreditmarknadsföretag står för merparten av dessa rapporter, cirka 74 procent. Det saknas idag såväl krav på som rutiner för Finanspolisens återkoppling på de rapporter som verksamhetsutövaren ger in. Den begränsade återrapportering som sker idag ger inte verksamhetsutövarna tillräcklig information om den riskbedömning som gjorts och de åtgärder som vidtagits är lämpliga, tillräckliga eller om de rapporterade misstankarna varit befogade.

Sedan förra året har Finansinspektionen infört ett krav på årlig penningtvättsrapportering. Verksamhetsutövarna ska lämna nödvändiga uppgifter till Finansinspektionen för att myndigheten ska kunna riskklassificera dem. Finansinspektionen har inte uttalat någon ambition om att årligen återkoppla de identifierade riskerna och sårbarheterna till verksamhetsutövarna. I syfte att underlätta och effektivisera för verksamhetsutövarna att kunna vidta lämpliga åtgärder för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism är det av vikt att relevanta myndigheter åläggs ett ansvar att återkoppla risker och sårbarheter till verksamhetsutövarna.

Bankföreningen har alltsedan 2006, i remissvar, framställningar och yttranden, påtalat vikten av att kunskapsöverföring kommer till stånd. Mot bakgrund av de senaste händelserna är det därför angeläget att **ett utökat krav på kunskapsöverföring från relevanta myndigheter till verksamhetsutövarna införs i penningtvättsregelverket.**

Behandling av personuppgifter

För att uppfylla penningtvättsregelverkets krav krävs en omfattande behandling av personuppgifter. Behandling av personuppgifter aktualiseras bl.a. vid inledandet av en affärsförbindelse, vid den fortlöpande monitoreringen, när kundkännedomen ska uppdateras och vid rapportering till Finanspolisen. Vid inledande av en affärsförbindelse ska uppgifter inhämtas om kundens identitet, bakgrund, beroende på omständigheterna uppgifter om ägarförhållanden, tillgångars ursprung, affärsförbindelsens syfte och art och den tänkta användningen av produkter och tjänster. Till uppgifterna om kundens bakgrund hör bland annat information om kunden eller någon närstående till kunden är en person i politiskt utsatt ställning, men även skötsamhet i ekonomiskt hänseende och andra omständigheter som hör till kundens bakgrund kan vara av väsentlig betydelse för att kunna riskkategorisera

kunden. Det kan till exempel avse uppgifter som lagöverträdelse på grund av utländska regelverk som föranlett att kunden uppförts på en nationell "sanktions- eller spärri lista". Det är således en mängd känsliga personuppgifter som verksamhetsutövaren enligt penningtvättsregelverket förväntas inhämta och behandla avseende kunden. Även om kraven i penningtvättsdirektivet och de svenska reglerna har förtydligats föreligger fortfarande en stor osäkerhet om vilka uppgifter verksamhetsutövaren kan och får behandla enligt dataskyddsreglering.

Även när en affärsförbindelse nekas, till exempel på grund av att tillräcklig kundkännedom inte kan uppnås eller att misstanke om penningtvätt föreligger, finns behov av att kunna spara uppgifter om kunden. För det fall kunden vänder sig ett annat av verksamhetsutövarens kontor bör tidigare inhämtad information om kunden kunna användas i syfte att undvika att kunden på felaktiga premisser ges tillgång till ett bankkonto.

Eftersom information om kunden, även känsliga personuppgifter, utgör en förutsättning för att verksamhetsutövaren ska kunna bedöma risken i det enskilda fallet är det angeläget att **ett stöd för sådan personuppgiftsbehandling införs i penningtvättslagen.**

Information om kundens ekonomiska situation kan behöva inhämtas även när misstanke om penningtvätt uppstår. En kreditupplysning kan ge verksamhetsutövaren information om en transaktion, som kunden initierat, framstår som möjlig eller rimlig med hänsyn till kundens ekonomiska situation. Sådan information kan vara avgörande för att bedöma om en transaktion ska anses som misstänkt eller inte. Det finns därför skäl att **införa en bestämmelse i kreditupplysningslagen som ger verksamhetsutövarna möjlighet att be om en kreditupplysning för penningtvättsändamål.** Med hänsyn till meddelandeförbudet i penningtvättslagen bör givetvis en sådan kreditupplysning inte innebära att en omfråganekopia skickas till kunden.

Dela information

I penningtvättslagen har en möjlighet införts för en verksamhetsutövare att lämna uppgifter till en annan verksamhetsutövare i fall som avser samma kund och samma transaktion om transaktionen omfattar två eller fler verksamhetsutövare.

Varje bank ser endast de transaktioner och aktiviteter kunden utför i den egna banken. Därmed har banken en begränsad bild av kundens agerande, vilket gör det svårare att upptäcka stora penningtvättsupplägg där aktiviteter i banken bara är en liten del i en mycket större kedja. Kundens användning av elektroniska lösningar ökar i snabb takt och den ökande volymen och hastigheten av överföringar innebär utmaningar, inte bara för verksamhetsutövarna utan även för myndigheterna. För att kunna identifiera och vidta effektiva åtgärder mot större penningtvättsupplägg krävs

att verksamhetsutövarna och Finanspolisen ges möjlighet att samverka och utbyta information om kunder och transaktioner.

I syfte att effektivt motverka penningtvätt och finansiering av terrorism bör det införas **en möjlighet för Finanspolisen och verksamhetsutövarna att dela information samt en utökad möjlighet för verksamhetsutövare att dela information sinsemellan i fall då stark misstanke om penningtvätt och/eller finansiering av terrorism föreligger utan att det föreligger ett transaktionssamband**

I bifogad bilaga hänvisas till de yttranden, framställningar och skrivelser från 2006 och framåt där Bankföreningen pekat på ovan angivna problem och efterfrågat lösningar.

SVENSKA BANKFÖRENINGEN

Hans Lindberg

Åsa Arffman

Bilaga

Bankföreningens remissyttranden, framställningar och skrivelser till regeringen

- Framställning, 2006-05-22, utredningen om penningtvätt och terrorismbekämpning: Åtgärder mot penningtvätt och hantering av personuppgifter m.m.

- Genomförande av tredje penningtvättsdirektivet Fi2007/2472
- Kompletterande skrivelse,
Genomförande av tredje penningtvättsdirektivet Fi2007/2472
- Framställning, 2008-07-04 (för kännedom till Fidep, Judep)
Elektronisk kommunikation mellan Finanspolisen och bankerna
- Framställning, 2008-12-10 Finansutskottet
Genomförande av tredje penningtvättsdirektivet
(prop. 2008/09:70)
- Statskontorets rapport Tredje penningtvättsdirektivet -
Tillsyn och organisation Fi20107/2472
- Internationella sanktioner UD2008/3308/SP
- Kommissionens förslag till dataskyddsförordning Ju2012/1000/L6
- Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och
Dispositionsförbud (SOU 2012:12) Ju2012/2240/L5
- Framställning, 2014-03-07 Fidep
Penningtvättslagstiftningen-identifierade problemområden
- Införande av vissa internationella standarder i penning-
tvättslagen Fi2014/2420
- Framställning, 2015-05-26 Judep
Kraven enligt lagen (2009:62) om åtgärder mot penning-
tvätt och finansiering av terrorism om kundkontroll i
förhållande till kreditupplysningslagen (1973:1173)
- Informationshantering, skrivelse 2015-05-29 Fidep
- Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor (SOU 2015:63) Ju2015/05069/L5
- Ny dataskyddslag (SOU 2017:39) Ju2017/04264/L6
- Framställning, 2018-04-30 Fidep
Förslag till ny lydelse av 3 kap. 8 § andra och tredje
stycket lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt
och finansiering av terrorism – verklig huvudman
- Ekonomiska sanktioner mot terrorism (SOU 2018:27) UD2018/9711/FN
- Genomförande av 2018 års ändringsdirektiv till EU:s
fjärde penningtvättsdirektiv Fi2018/03025/B

Bankföreningens framställning och ansökan till Rikspolisstyrelsen och Datainspektionen

- Datainspektionen - Ansökan om undantag från 21 § Personuppgiftslagen för kontroll av betalningar till och via USA (OFAC-listan)
2005-09-02, 2006-01-26, 2007-07-05, 2009-02-02, 2010-07-14
- Framställning, 2012-03-20, Rikspolisstyrelsen – Elektronisk kommunikation mellan bankerna och Finanspolisen